

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

місячнік сапэчна кulturalны / 150 / маі 2021

У чаканні пасвячэння Пасхі

Калі ноччу ў Вялікую суботу ўдзельнічаем у найпрыгажэйшым богаслужэнні літургічнага года, міжволі нашы думкі пераносяцца да Уваскрасенскага храму ў Іерусаліме. Тут паломнікі таксама ўсю ноч і ранак моляцца, чакаючы на цуд зыходу Святога Агню з Гробу Гасподняга. Цуд у Іерусалімскім храме адбываецца наогул каля поўдня Вялікай суботы. У той сам час, за тысячы кіламетраў ад яго, у падляшскіх вёсках і прадмесцях людзі збіраюцца ў чаканні свяшчэнніка, які прыбудзе, каб пасвяціць святочныя стравы.

■ Калісьці бабкі, мазуркі, яйкі, каўбасы, кумпякі, сыр, хлеб ды соль рыхтавалі для пасвячэння ў саламяных каробках, вялікіх плеченых кошыках або драўляных капаньках. Абавязкова ўсё трэба было ўпрыгожыць галінкамі яліны ды ягаднікам, якога мілагучна называюць „баранімі хвосцікамі”.

Спосаб і месца пасвячэння харчоў залежыць ад мясцовай традыцыі. У большых вёсках

– вуліцоўках, якіх на Падляшшы шмат, людзі збіраюцца групамі пры дамах акрэсленых гаспадароў. Можна гэта быць нават да дзесяці месцаў, як у вялікім Ягуштове (Аўгустове) ці Відаве каля Бельска.

У некаторых вёсках пасвячэнне праходзіць у вызначаных дамах. Для прыкладу, у Гукавічах кленіцкага прыхода такіх дамоў тры ці чатыры. Асаблівы характар абрад мае ў мясцовасцях,

дзе ўсе жыхары збіраюцца для пасвячэння супольна. Часта гэта ёсць месца побач прыдарожных крыжоў або часоўні.

Зая Сачко, аўтарка кнігі для дзяцей „А колісь як было?”, піша, што ў яе роднай вёсцы Вуолька арлянскага прыхода, ўсе ідуць свяціць у адно месца:

– Як я была маленька, то у Вуольці дужо ўсёго клалі в такіі дэрэвянны копанькі: і вэлізюоразны мазуркі, і пару

У чаканні прыезду бацюшкі і пасвячэння харчоў, 2010 г., Уладзімір Кірылюк (пяты злева) у мінулым годзе адыйшоў у вечнасць. Вялікую суботу ля студзіводскіх крыжоў збіраюцца розныя пакаленні, наперадзе: Зінаіда Лук'янюк і Лена Якубюк, 2010 г. Радасны Стэфан Прызовіч напраўляецца дадому пасля пасвячэння, 2010 г.

кубас, і куньпу. Потым нэслі іх в вызначанэ месце в сэліе, найхучэй дэсь на гуліці пэрд чыймсь домом і ставлялі в радочкові на столках засланых плахтамі в пэрэборы. Але трэба было выглядаті батюшкі, бо нэ прынэсэш жэш за дужо раней і нэ оставіш на гуліці бэз надзору туюлько прыготовяного, а нэ упільнуеш, то нэ освэтіш.

Бачым, што ў Вуольцы свае кошыкі для пасвячэння ставяць на лавах, накрытых саматканымі плахтамі. Але не ўсюды так бывала. Найчасцей іх ставілі проста на зямлю. Цяпер такія месцы могуць быць па-сучаснаму ўпарадкаваныя, з пліткавым насцілам. Так ёсць у Студзіводах, прадмесці Бельска, якое належыць да праваслаўнага, *Пакроўскага* прыходу.

Для пасвячэння людзі збіраюцца тут ў цэнтры мясцовасці, ля прыдарожных крыжоў, дзе крыжуюцца вуліцы. Тут жа збіраюцца таксама на малітву з іншых нагодаў – для малебна падчас абходаў палёў (традыцыйная гэта Заканчэнне свята Пасхі) ды развітання з пакойным жыхарам мясцовасці.

Першыя крыжы ў цэнтры Студзівод былі драўляныя, звенчаныя крыжыкамі кавальскай работы. Калі такі крыж муршэў і падаў, яго замянялі новым.

У 1932 годзе **Анастасія Кондратюк** з сынам **Мікалаем** фундавалі тут першы мураваны крыж. Пяць гадоў пазней падобны крыж ахвяравалі **Андрэй** і **Марыя Сахарэвічы**. Трэці, бетонны крыж, быў пастаўлены ў 1981 годзе, як жэртва ад усіх жыхароў Студзівод за «мир во всем мире».

У 1997 годзе быў тут пасвячаны высокі, драўляны крыж, на якім дзеці размалявалі іконы. Насупраць гэтай групы крыжоў, праз вуліцу Вейскую, распаложаныя ваенныя могілкі часоў першай сусветнай вайны.

Тут пахавана звыш тысячы рускіх і нямецкіх салдат, якія загінулі ў жніўню 1915 года падчас змагання за Студзіводы. Могілкі задбаныя; па-над імі, на кургане, ўзвышаецца драўляны крыж.

Цэнтральнае месца Студзівод, пры крыжах, заўсёды збірала людзей. І цяпер, у Вялікую суботу, тут прыходзяць прадстаўнікі ўсіх праваслаўных дамоў. Часта гэта цэлыя, шматпаколенныя сем'і, часам толькі адзін чалавек. Гэтага дня асабліва чакаюць старажылы. Ідуць яны з кіёчкамі, каб пабачыцца са сваімі аднагодкамі, паглядзець на маладых ды новых пасяленцаў, ім незнаёмых.

Узгадваецца, як некалькі гадоў таму, у Вялікую суботу, пры крыжах сустрэліся дзеве дзевяностагадовыя жанчыны – **Анастасія Стэпанюк** і **Лена Якубюк**. Пражываюць яны на розных вуліцах мясцовасці і не бачыліся да таго ўжо некалькі гадоў. Цёткі расцалаваліся, паплакаліся, пасмяяліся. Гэта была іх апошняя сустрэча. Насці Стэпанюк праз год не стала – ўпакоілася ў Вялікую пятніцу, а хавалі яе ў Вялікодную нядзелю.

Для пасвячэння харчоў людзі заўсёды стараюцца прыйсці пад крыжы нашмат раней да прыезду свяшчэнніка – каб пабачыць знаёмых, пагаварыць, абмяняцца святочнымі пажаданнямі.

Маладыя сямействы з прадмесця Студзіводы, 2013 г.

Айцец Славамір Ярацэвіч з бэльскага Пакроўскага прыходу пасвячае харчы, 2013 г.

Не мяшае людзям ні холад, ні дождж, якія часам бываюць. Як Пасха позняя, на дварэ цёпла і дрэвы зялёныя, дык пад крыжы прыходзіць і пад сотню чалавек. Калі з вуснаў бацюшкі прагучаць першы раз словы трапару *Егда снизшел еси к смерти животе безсмертний...*, тады над Студзіводамі лунае ўжо сапраўдны, пасхальны настрой.

Выдатным дакументалістам студзіводскай Вялікай суботы з'яўляецца **Вячаслаў Панасюк**. Ягоны род Петручукоў-Панасюкоў вядомы ў Студзіводах ужо з пачатку XVIII стагоддзя. Сваім фотаапаратам ўвекавечвае ён твары людзей, іх эмоцыі, святочную падзею.

На здымках відаць чаканне прыезду свяшчэнніка, радасць

сустрэчы, засяроджанасць малітвы, стомленасць святочнай падрыхтоўкай. Мастацкія здымкі з гэтай непаўторнай падзеі Вячаслаў Панасюк выконвае пастаянна каля дваццаці гадоў. Яны маюць вялікую, дакументальную каштоўнасць. Некаторыя людзі адыйшлі ўжо у вечнасць, а краявід Студзівод памяняўся.

Выбраныя здымкі са студзіводскай Вялікай суботы можна будзе ў месяцы маю паглядзець на пленеровай выставе у цэнтры мясцовасці. Выстаўка будзе спадарожніцаць чарговым, 18-ым Падпяшска-палескім сустрэчам у традыцыі „Там по маёуоу росе”, які пачнуцца 6 мая, у дзень св. Георгія Пераможцы. Тады на студзіводскім полі „Старыя Порубы” пройдзе народны абрад абходаў пасеваў жыта з качаннем каравая, ваджэннем карагодаў і спевам огулек.

Дарафей Фіонік
фота **Вячаслава Панасюка**

Na „Majowej Rosie” po raz osiemnasty

Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach oraz Studio Folkloru Podlaskich Białorusinów „Żemerwa”, już po raz osiemnasty zapraszają do wyjścia na majową rosę. Już 6 maja, w dniu św. Jerzego, na polu w studziwodzkim uroczysku „Starye Poruby” odbędzie się gospodarski obchód zasiewów żyta z taczaniem korowaja, korowodami i śpiewaniem wiosennych pieśni – ohulek. W podobnym obrzędzie można będzie uczestniczyć 7 maja w Mochnatem, zaś 9 maja w Topilcu. Organizatorzy planują dotrzeć także do innych miejscowości. Więcej szczegółów na stronie: <https://pl-pl.facebook.com/studziwody/>

Толькі скнара і лянівы не выпісвае «Нівы»!

«Ніва», Наша, Дарагая, Родная! – Будзь!!! Жыві!!! Гадоў Тваіх лічыць не буду, маеш – колькі маеш!!!... Ты для нас заўсёды маладая !!!... Гэта мы пастарэлі!... Гады нашы супольныя перапляла нам «Белавежа», якая сабрала нас: паэтаў і празаікаў Кутка Нашага Роднага, Пушчы нашай, Вежы Белай... Нам разам ТРЭБА, заўсёды! Друкуй нас, не забывай, мы гэтак толькі і жывем! І Цябе сваёй маем! Бо свае заўсёды разам! У шчасці і ў нядолі!!!... Табе толькі добра! Сілы – мацаты, на многая лета!!!... З любоўю, сардэчнасцю – пісаў яшчэ нядаўна ў «Ніву» Сіман, архіепіскап у Лодзі.

■ – Як пачаў нас Валкавыцкі ўжо ў 55 годзе збіраць, і з размахам і натхненнем пра будучыню дбаць, ён ад Крынак, Орлі, Вулькі, Белавежы сабраў раць, па-характару такіх жа беларусаў з сорак пяць, і не толькі беларусаў, у Жоржа быў выдатны нюх, нават машыністка ў «Ніве» мову ведае за двух. Ён жа ўседлівы і ўедлівы, а дабрызны ж чалавек, нівы роднае араты, пачын яго не на век, з вокам шырока адкрытым ў глыбу пушчы і да зор, «літаратурны ён работнік», сціплы, усё ж за капёр. За «Зубрыцкім», «Лесуном», «Ювэ» ён хаваў свой твар, супрацоўнікаў ж да пераду, працаваўшы з імі, пхаў. Хоць выходзіла нам «Ніва» як тыднёвік у «Эрэсву», у партыйным выдавецтве, пад цензурай наяву, як усе меншасныя выданні ў Польшчы пад апекай МСУ, «Ніва» ехала пад Парыж, а Гедройца «Культура» – у Беласток, проста на галоўнага завалены рысункамі і рукапісамі стол. Усе дарогі вялі ў «Ніву» са свету і з даўніх гадоў, як і ў яе старэйшую сястру «Нашу Ніву» пісалі з усіх бакоў. І з Сібіры ліст прыносіў прама ў «Ніву» лістанок, адрас: «Зорка», Польшча», ды ж дайшоў ён, няўжо ж. Ах, лістоў тых колькі, допісаў – на шафы дзве (і ў Георгія таксама дома) – мэблі вось і не стае, бо мяняўшы

адрас «Нівы» валаклі мы той архіў, ужо новае пакаленне – парасло яно на дзіў, бо мы, «Нівы» й «Зоркі» выхаванкі, унукі, дочки і сыны, ужо з сьвяенькай слова роднага на палеткі ўзышлі. А Георгій Валкавыцкі, Віталь Луба і Яўген Мірановіч, наймалодшы – Яўген Вапа на чале спеляць агмень, – успамінае **Міра Лукша**. Часопіс быў заснаваны на хвалі адлігі, якая ў Польшчы і іншых краінах былога сацыялістычнага блока прыйшлі пасля смерці Іосіфа Сталіна, і калі меншасці было дазволена стварыць свае ўласныя арганізацыі і свае газеты.

Цяперашні галоўны рэдактар «Нівы» **Яўген Вапа** падкрэсліў: – Не заўсёды бывае так, што ў нашым зямным, чалавечым жыцці дажываем да такіх гадоў.

У выпадку газеты такі перыяд існавання трэба перамножыць у некалькі разоў, бо газеты, часопісы з такой гісторыяй ужо набіраюць сваю адпаведную вагу – вагу інтэлектуальную, вагу запісанага і ўбачанага, таго, чым жыла газета, калі выдавалася на фоне вялікіх гістарычных падзей. Беластоцкая «Ніва» нарадзілася пяцьдзiesiąт гадоў пасля «Нашай нівы» – праіснавала яна ўсяго дзевяць гадоў да жніўня 1915 года. І менавіта гэтых дзевяць гадоў у гісторыі беларускай літаратуры і культуры называецца «нашаніўскім перыядам».

Для нас, беларусаў Беластоцчыны, самым важным з’яўляецца тое, што на старонках «Нашай нівы» рэгулярна друкаваліся інфармацыі пра жыццё на

Чатырох галоўных: Георгій Валкавыцкі, Віталь Луба, Яўген Вапа, Яўген Мірановіч
У чарговае годдзе. Сядзяць злева: Уладзіслаў Петрук, Яўгенія Палоцкая, Валянціна Жэшка, Марыя Федарук, Аляксей Мароз, стаяць злева: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Максімяк
Віктар Швед і Георгій Валкавыцкі

форм журналісцкага пісання. А пры тым поўная свядомасць патрэбы запісвання, прыгавданя мінулага беларусаў у Польшчы і беларусаў увогуле. Гэта менавіта тая справа, пра якую ўсе мы гаворым: наша жыццё, наша нацыянальная свядомасць павінна перш за ўсё абапірацца на гістарычную памяць. Гэта гістарычная памяць пра сваіх герояў, пра адметнасць беларушчыны Беластоцчыны, а таксама пра ўсю беларускую культуру, літаратуру, гісторыю. І гэтая гістарычная памяць пастаянна ўсплывае на старонках «Нівы»... «Ніва» з'яўляецца складовай часткай нашай ідэнтычнасці. «Ніва» вядзе да яе. На працягу многіх гадоў яна яе стварала і стварае Гэта гонар ўсіх беларусаў, дзе б яны раскіданыя па ўсім свеце.

Рэпартажыст **Аляксандр Вя-рбіцкі**: – Мне зараз часта прыходзіцца спасылацца на **Міколу Гайдуга**. Мне складана цяпер меркаваць, што было галоўнай мэтай ягоных вандровак; магчыма, што захаванне народнай нашай спадчыны, запіс фальклору – песень і легенд. І хіба прынагодна Мікола Гайдук пачаў пісаць ніўскі даведнік пра нашы мясцовасці, цыкл матэрыялаў, які назваў „Краязнаўчым слоўнікам”. На вялікі жаль, той цыкл, які распачаў у алфавітным парадку, завяршыў толькі на чацвёртай літары нашай версіі кірыліцы. Складана мне здагадвацца, чаму так нямнога – магчыма, што вычарпаў ён свае любімыя тэмы: яцвягаў і валынскіх князёў.

Доктар **Гражына Харытанюк-Міхей**: – „Ніва” заўсёды была для мяне важнай крыніцай інфармацыі. Не адзін раз прыйшлося гартаць гадавыя падшыўкі тыднёвіка ад яго першага выпуску ў 1956 годзе. Асноўнай мэтай маіх пошукаў была беларуская літаратура, асоба **Мар’яна Пецюкевіча** і Мікалая Гайдуга. „Ніва” зацікавіла мяне таксама як

Падляшшы, апісанае таксама мясцовымі аўтарамі. Аднак значэння гэтага выдання, складу тадышняй рэдакцыі і ейных аўтараў не пераацаніць нам у навейшай гісторыі беларусаў першай паловы дваццатага стагоддзя. Ідзі беларускай нацыянальнай справы, кінутыя рэдакцыяй, сталі падмуркам пад думанне ў катэгорыях незалежнай дзяржаўнасці. Праз пяцьдзесят гадоў ад выхаду віленскай «Нашай нівы» і пасля страшных катаклізмаў беларускай гісторыі ў выглядзе бежанства, першай і другой сусветных войнаў, трагічных для нас, беларусаў у Польшчы, пасляваенных падзей, тры гады пасля смерці Сталіна ў

сакавіку 1956 года на Падляшшы стала выходзіць беластоцкая «Ніва» – тыднёвік, які на працягу ўсіх гэтых гадоў з'яўляецца нашай і вашай апорай. Апорай для беларускага слова і духу. Ад Буга па Бобру беларускае друкаванае слова ў рэальнасці трапляе пад тадышнія сялянскія стрэхі. З гэтай пары адкрывае і апісвае яна наш беларускі свет і паказвае, што па-беларуску можна і трэба пісаць не толькі пра штодзённыя, жыццёвыя справы. Але і творы абстрактнага мыслення і літаратурна-мастацкага ўяўлення загучалі на ёй таксама прыгожа. Таксама ўражае вялікі спектр тэм, якія закраналіся газетай, як і разнастайнасць

хроніка мясцовасці. І зноў, гартаючы яе старонкі, я знайшла для сябе шмат новага пра вёску маіх продкаў. Гэта вёска Цялушкі, зараз Заблудаўскай гміны, на яе паўднёвай мяжы, над самай ракой Нарвай... Калі пачала выходзіць „Ніва“, у Цялушках, як і ва ўсіх беларускіх вёсках бурліла жыццё. Налічвала яна 118 дамоў, а ў кожным сям'я з трох пакаленняў. У вёсцы была школа, якая выконвала таксама функцыю дома культуры і бібліятэкі. „Ніва“ тады была амаль у кожнай хаце. Зараз самым папулярным з'яўляецца нумар з календаром. Шмат жыхароў па сёння карыстаецца выключна ніўскім календаром. Аказваецца, што вёсцы пашанцавала: яна не адзін раз апынулася на старонках беларускага тыднёвіка. Тут пабывалі журналісты, карэспандэнты, былі і свае аўтары.

Журналістка **Ганна Кандрацюк**: – Рэпартаж быў прысутны ад першых нумароў «Нівы». У гэтым месцы хачу нізка пакланіцца сваім вялікім, ніўскім папярэднікам і майстрам жанру: **Міхасю Шаховічу**, Сакрату Яновічу, **Міхасю Хмялеўскаму** ці прафесару **Уладзіміру Паўлючуку**, аўтару культавага «Рэпартажу пра канец свету». Мой рэпарцёрскі выклік пачаўся Падляшша. Гэта быў час, калі беларусы перасядаліся з фурманак на аўтамабілі, а цяжкую, ручную

працу ў гаспадарцы і ў полі пачаму вырочалі машыны і тэхніка. Канчалася эра каня і разам наш пляменна-патрыярхальны свет. Адвечны лад, які грунтаваўся на дамінуючай ролі бацькі ў сям'і і вясковых кланах, пахіснуўся, траціў на значэнні. Мянялася мараль. Неспакойную атмасферу гэтых часоў ілюструюць тадышнія загаловкі рэпартажаў: «Крадучь не толькі ў горадзе», «Агрэсіўны подых сучаснасці», «Самагонка і частушкі», «Зарасце нас пушча». Адміранне беларускіх вёсак і хутароў і выгасанне моўных крыніц абмежавала, хаця не спыніла, працэс развіцця падляшкага рэпартажу. Пасля перамен 1989 года наступае новае адраджэнне беларускага духу.

Рэдактарамі тыднёвіка «Ніва» былі **Георгій Валкавыцкі** (з пачатку лютага 1956 г. да канца снежня 1987 г.), праф. **Яўген Мірановіч**, двойчы **Віталь Луба**, а са студзеня 2004 г. з'яўляецца ім Яўген Вапа, старшыня Беларускага саюза ў Польшчы, гісторык па адукацыі. З «Нівай» супрацоўнічалі, сярод іншых, выбітны пісьменнік **Сакрат Яновіч**, антраполог і рэлігіязнаўца **Уладзімір Паўлючук**, пісьменнікі **Надзея Артымовіч**, **Віктар Швед**, **Ежы Плютовіч**, **Аляксандр Баршчэўскі**, **Ян Чыквін**, гісторык **Алег Латышонок**, айцец **Рыгор Сасна**. Публікаваліся

ў «Ніве» такія майстры слова як **Тадэвуш Канвіцкі** ці **Мэльхіёр Ваньковіч**. І сотні карэспандэнтаў з вёсак і мястэчак усёй Беласточчыны. Праграмная рада тыднёвіка «Ніва» выдае не толькі часопіс, але і дзякуючы яе намаганням выдаюцца кніжныя выданні. Сярод кніг былі выпушчаныя тамы паэзіі і прозы, зборнікі рэпартажаў і тэкстаў карэспандэнтаў ці мемуарна-гістарычных зборнікі, сярод якіх два выданні ўспамінаў «Бежанства 1915 года».

– Каб не прапала слова! – пісаў у «Вірах – нататках рэдактара» **Георгій Валкавыцкі** – заснавальнік тыднёвіка і арганізатар нашага літаратурнага руху. – «Слова мае аздараўляльную сілу». Вёў рэдакцыю 32 гады, у складаны час, незалежна, сумленна.

Пераглядаем старыя гадавікі «Нівы». Бачым іх маладымі – перш за ўсё тых, каго так раптам пачаў нам забіраць час.

Хто разам з Георгіем – збіральнікам талентаў засеіваў нашу ніву. **Валодзя Гайдук**, **Алена Анішэўская**, **Сакрат Яновіч**, **Мікалай Лук'янюк**, **Анатоль Парэмбскі** – з кагорты ніўскіх карэспандэнтаў і народных паэтаў. Патойбаковай ніве таксама трэба дасведчаныя аратыя і сейбіты...

Міра Лукша
фото архів аўтаркі

Нацыянальны агульны перапіс насельніцтва і жылля 2021

ПЕРАПІС 2021

Увайдзі на сайт: spis.gov.pl і перапішыся!

Пачатак Перапісу – 1 красавіка 2021 г.

**НАЛЕЖЫШ ДА НАЦЫЯНАЛЬНАЙ МЕНЬШАСЦІ
АБО ЭТНІЧНАЙ ГРУПЫ – НЕ СУМНЯВАЙСЯ
– ПРЫМІ УДЗЕЛ У ПЕРАПІСЕ**

Памятай – кожны жыхар Польшчы павінен:

- правесці самастойна перапіс ў даступнай форме на інтэрнэт партале: spis.gov.pl,
- прадставіць фактычныя дадзеныя.

Ёсць пытанні?

Спецыяльна для цябе
з 15 сакавіка працуе дадатковая
інфалінія Нацыянальнага Перапісу:

22 279 99 99

 Liczymy się
DLA POLSKI!

 GUS | NSP 2021

Падчас правядзення перапісу ўмаўляецца пакет гарантый

Гарантыя выгады

Прадстаўляючы свае дадзеныя, ствараеш сабе і грамадскасці шанец на:

- вывучэнне сітуацыі аб нацыянальных меньшасцях або этнічных групах на сваёй тэрыторыі (гміне, павеце, воеводстве) або ва ўсёй краіне,
- падрыхтоўку найлепшых рашэнняў, якія тычацца тваёй грамадскай групы, а таксама
- адчуванне задавальнення ад добра выкананага грамадскага абавязку,
- шанец на выігрыш адной з узнагарод у планаванай латарэі,
- шанец на выігрыш каштоўных прызоў сярод гмін у конкурсе Старшыні Галоўнага Статыстычнага Упраўлення на самую лічбавую гміну!

Гарантыя бяспекі

Дадзеныя, якія прадставіш у Перапісе будуць:

- канфідэнцыйныя і юрыдычна абаронены – гэта статыстычная таямніца,
- ананімныя і зашыфраваныя,
- захоўвацца на серверы, выкарыстоўваным толькі Галоўным Статыстычным Упраўленнем (ГСУ),
- забяспечаны сучаснымі тэхналогіямі.

Па заканчэнні запаўнення анкеты, прадстаўленыя дадзеныя атрымліваюць статус статыстычных дадзеных, з'яўляюцца ахоўваемымі і недаступнымі для асоб не ўпаўнаважаных. За незаконнае выкарыстанне дадзеных пагражае крымінальная адказнасць!

Гарантыя аднолькавага трактвання

У Перапісе мы задаём кожнаму жыхару Польшчы аднолькавыя пытанні.

Ты маеш непаўторны шанец паўплываць на сваю будучыню. Пачні ўжо сёння адказваць на пытанні анкеты Перапісу.

Пакажы згодна свайму пачуццю прыналежнасці: Якая ў цябе нацыянальнасць?

Чы лічыш ты сябе прыналежным іншай нацыянальнасці (да другога народа ці этнічнай групы)?

- а) Да (прашу пазначыць)
- б) Не, не лічу

Гарантыя зручнасці

Перапісацца можаш ў зручным для сябе месцы і ў зручным час. Карыстаючыся магчымасцю самастойна перапісацца, ты не панясеш ніякіх выдаткаў, толькі выдаткуеш трохі часу.

Калі ты вырашыў звярнуцца да рэгістратару – патэлефануй па нумары 22 279 99 99 (абслугоўванне на польскай мове), папрасі цябе перапісаць або назнач зручны для цябе час.

Гарантыя якасці

Нацыянальны Агульны Перапіс з'яўляецца найважнейшым статыстычным даследаваннем не толькі ў Польшчы але і ў свеце. Дадзеныя высокай якасці, адлюстраваныя ў Перапісу, адпавядаюць умовам:

- усеагульнасці (ахопліваюць насельніцтва і жыллё),
- аднастайнасці (адлюстроўваюць стан аднамомантна),
- перыядычнасці (кожныя 10 гадоў).

Перапіс рэалізуецца абавязкова на нормы польскага юрыдычнага права, а таксама на рэкамендацыі і стандарты міжнародных арганізацый, такіх як Еўрасаюз і ААН. Таму якасць дадзеных спрыяе ажыццяўленню міжнародных параўнанняў.

Адыдзі, зараза

■ Якім чынам давалі сабе рады з заразай у мінулым? Апоўначы голая „чыстыя дзявіцы” абворвалі плугам вяскова мяжы. Гэтак распавядае **Марта Дамахоўская**, этнолаг з Этнаграфічнага музея імя Марыі Знямяроўскай-Пруферовай з Торуні. Такім чынам, яшчэ сто гадоў таму людзі прабавалі справіцца з чумой.

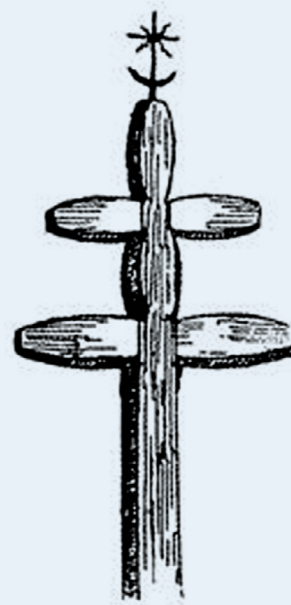
Маліліся таксама да... святой Кароны. Дамахоўская тлумачыць, што хваробы для жыхароў еўрапейскіх вёсак на мяжы 19 і 20 стагоддзяў былі ўсё яшчэ „загадкавымі небяспекамі”. – Тыя, што распаўсюджваліся ад чалавека да чалавека, часта былі звязаны з уплывам „моравага паветра” – фактару, які выклікае эпідэміі чумы, воспы, халеры ці тыфу, – тлумачыць этнолаг. Пасылкі абывалі дымам пахучых зёлак, грошы абмаквалі воцатам. Улады прымянялі прэвентыўныя меры, напрыклад, забаранялі ўезд замежнікам, падарожнікаў закрывалі ў карантыне і нават забаранялі адпраўляць лісты. Пасылкі абкаджвалі, грошы паласкалі ў воцаце.

– Людзі хутчэй верылі ў эфектыўнасць звышнатуральных сіл, якія, як і ў любой іншай нядолі, павінны былі абараніць *oris interior* – нашу вёску, парафію, дом, сям’ю – ад невядомай пагрозы. „Пан Бог найлепшы доктар”, тлумачылі.

Улады прэвентыўна закрывалі, сярод іншых храмы, школы і рынкі. **Марэк Павел Чаплінскі**, апісваючы дзеянні прускіх улад ва ўмовах эпідэміі халеры ў Сілезіі ў другой палове XIX стагоддзя, узгадвае пра закрыццё

храмаў, школ і кірмашоў, а Леакадыя Баневіч у сваіх успамінах пра чуму на мяжы 19 і 20 стагоддзяў расказвае пра забіванне дошкі дамоў, у якіх прабывалі хворыя. Забаранялася перамяшчанне, каб пазбегнуць зборышчаў, памерлых хавалі ноччу, пазначалі ізаляваныя халерныя могілкі.

Памагаў, быццам бы, моцны алкаголь і абкурванне тытунём. Людзям таксама рэкамендавалі ў мінулым весці здаровы лад жыцця. Рэкамендавалася праветрыванне або нават дэзінфекцыя хат і пазбяганне моцных „эмацыйных узрушэнняў” (такіх як трывога, смутак і страх), падаючы да публічнага ведама дакументы ці лістоўкі тыпу „Інструкцыя, як навучыцца паводзіць сябе пры паморы” ці „Навука для падтрымання здароўя і аддаленасці ад хваробы звання халера марбус калі б яна пракралася да нас”. Моцная кава павінна была дапамагчы лекарам абараніць сябе ад заражэння. Лекарам раілі, каб беручы на сябе абавязкі, не пасціліся, падмацоўваліся кавай, гарбатай ці спецыяльна прыгатаванымі каранёвымі спіртнымі настойкамі, а калі збіраліся да пацыентаў, апраналі белыя фартухі і часта іх сціралі. Людзям, якія кантактавалі з пацыентамі, рэкамендавана мыцца мылам або, напрыклад, у раствору хлараванай вапны. Сярод тыповых прэзерватываў ад заразы ўжываліся моцныя прыправы, пара ад воцату і курэнне тытуню. Аднак чытаць не ўсе маглі, і непісьменныя людзі абаранялі сябе вядомымі стагоддзямі спосабамі, напрыклад, ставіўшы прыдарожныя крыжы і капліцы. Калі паяўлалася чума, былі прадпрынятыя вельмі канкрэтныя дзеянні. Напрыклад у поўнач голая дзявіцы і бабулькі абворвалі мяжы вёскі. У гэтых спецыяльных месцах, побач з адмыслова пастаўленымі асінавымі крыжамі, сеялі лён або мак, спальвалі ядловец.

Выкарыстоўваліся і іншыя метады. Спосабам на выганне чумы з вёскі таксама магло быць „красанне новага агню”. Раней патушыўшы стары агонь ва ўсіх хатах, на святанні, галодныя гаспадары распальвалі новы агонь, які потым пераносілі ў дамы ўсіх суседзяў.

Людзі таксама звярталіся да веры і яе сімвалаў. Спецыяльным відам абярэгу былі вядомы ва ўсёй Еўропе, выкарыстоўваныя між іншых падчас эпідэміі халеры ў 1852 г. каравакі (ад назвы іспанскага горада Каравака-дэ-ла-Крус), званыя таксама крыжамі заразнымі або мора-вымі ці крыжамі святога Захарыя. Гэтыя крыжы з двума папярочнымі бэлькамі, верхняя частка якіх карацейшая, размешчвалі на межах вёскі ці могілак, – яны павінны былі прадухіліць распаўсюджванне небяспечных інфекцыйных хвароб. Папулярныя былі паштоўкі з надрукаванымі каравакамі, якія прадаваліся на кірмашах і ў паломніцкіх месцах. На іх было пастаўлена 18 літар (пачатковыя літары малітваў ці благаслаўленняў святога Захарыя) і 7 крыжыкаў. Іх можна было наляпіць на дзверы дома альбо насіць ў якасці абярэга,

хаця такія практыкі былі забаронены рымскім папам. Таксама былі манеты, якія людзі насілі як абярэгі. Падчас эпідэміі ў Кракаве ў 1707 г. манета, вырабленая з „сямі планетных металаў”, мае на аверсе – св. Юрыя што змагаецца з цмокам, а на рэверсе – караваку і кабалістычную сімваліку. За 3 грошы за штуку можна было купіць яе ў прадаўца на ярмарцы святой Альжбеты ва Вроцлаве ў 1735 годзе. Папулярнай была прымаўка, якая сёння вядома толькі часткова: „Крыжык табе на дарогу, а каравачка на папас”.

Акрамя крыжыкаў, медалікаў і ахоўных брашур, спужаныя заразі людзі насілі з сабой і іншыя абярэгі. Падчас эпідэміі чумы ў 17-м стагоддзі тыя, хто хацеў пазбегнуць гэтай смяротнай хваробы, насілі шарыкі на шыі, зробленыя па адмысловым рэцэпце з жывога срэбра, вердзігрысу, вінаграднай солі і воцату, загорнутыя ў шоўк. Чырвоны колер матэрыялу павінен быў яшчэ больш умацняць эфект кудмежня. Змяненне колеру тканіны на сіні было прыкметай таго, што прадмет пераняў хваробу. Падчас чумы 1625 года ў Торуні можна было купіць такі абярэг за 12 грошаў. У сваю чаргу жыхары вёскі стараліся есці і мець пры сабе зубчыкі часнаку, белага зеля альбо карані дзікага аніса. Яўрэі ад маровага паветра елі, насілі за пазухай і вешалі ў вокнах сваіх дамоў цыбулю. Людзі ахвотна акружаліся прадметамі з сакральнай сферы. Межы паміж домам і навакольным светам, паміж парадкам вядомага свету і хаосам, ахоўваліся завешванымі на дзвярах кропельнічкамі са свяцонай вадой, а выявы святых апекуноў размяшчаліся на сценах дамоў. За рамы ікон закладваліся зялёныя „галінкі жыцця” і зёлкавыя вяночкі, чыя ахоўная сіла памнажалася фактам пасвячэння ў храме.

Міра Лукша

Я нарадзіўся тут Tu się urodziłem

Serdecznie zapraszamy do udziału w trzeciej edycji konkursu plastycznego, poświęconego historii i kulturze Podlasia oraz zamieszkujących go od wieków mniejszości narodowych i etnicznych. Celem konkursu jest pielęgnowanie patriotyzmu lokalnego, kształtowanie tożsamości oraz upowszechnianie dziecięcej twórczości.

Prace konkursowe należy przesłać do 31 maja wraz z formularzem zgłoszeniowym załączonym do regulaminu.

Regulamin i załączniki do pobrania na stronie internetowej www.muzeumbialoruskie.hajnowka.pl oraz www.hajnowka.pl

Rozstrzygnięcie konkursu oraz otwarcie wystawy pokonkursowej odbędzie się w czerwcu w muzeum w Hajnowce.

Konkurs skierowany jest do dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów szkół podstawowych, średnich z terenu województwa podlaskiego.

Prace konkursowe będą oceniane w czterech kategoriach:

- kategoria I – przedszkole
- kategoria II – klasy I-III szkoły podstawowej
- kategoria III – klasy IV-VIII szkoły podstawowej
- kategoria IV – szkoły średnie.

Technika wykonania prac jest dowolna – malarstwo, grafika, rysunek.

Format A4-A3. Praca musi być wykonana samodzielnie.

Każdy uczestnik może zgłosić na konkurs tylko jedną pracę.

Z jednej szkoły można zgłosić dowolną ilość prac.

Organizatorem konkursu jest Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnowce, ul. 3 Maja 42, 17-200 Hajnowce, www.muzeumbialoruskie.hajnowka.pl, e-mail: kontakt@muzeumbialoruskie.pl, tel. (85) 682 28 89.

Konkurs realizowany jest w ramach projektu „Przygraniczny Alians Etniczny” z dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Urzędu Miasta Hajnowka.

(at)

Olga Tokarczuk o rosyjskiej literaturze

Z **Olgą Tokarczuk**, laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 2019, rozmawiał rosyjski portal internetowy Meduza. W tym roku po rosyjsku wyedzie powieść Tokarczuk „Księgi Jakubowe albo wielka wędrówka przez siedem granic, pięć języków i trzy wielkie religie, nie licząc małych”. Prowadząca rozmowę, krytyk literacki **Galina Józefowicz**, zadała między innymi pytanie o wpływ, jaki wywarła na pisarkę rosyjska literatura. Odpowiedź brzmiała:

– Czechow to dla mnie, bezspornie, jeden z największych pisarzy w świecie. Jego opowiadania w pełnym wymiarze zachowują swój osobisty blask i do dzisiaj zupełnie się nie zestarzały.

Kiedy potrzebuję literackiej inspiracji i przy tym chcę poczuć satysfakcję jako czytelnik, niezmiennie wracam do Czechowa – przy czym dwa tomy jego opowiadań leżą zawsze przy moim łóżku.

Jestem z tych, którzy Tołstoja cenią bardziej niż Dostojewskiego. Mój pradziadek, który na początku XX wieku trafił na Syberię, miał tylko jedną książkę, którą nieustannie czytał – powieść „Woskresienije” (Zmartwychwstanie) Tołstoja. Wydaje się, że znał ją praktycznie na pamięć. U nas w domu panował kult Gogola. Mama opowiadała nam jego powieści jako bajki na pos.

W ogóle z powodu jej miłości do rosyjskiej literatury mnie i siostrę ochrzczono jako Olgę i Tatianę. Oprócz tego bardzo lubiłam sowiecką fantastykę naukową, którą w okresie mojego dzieciństwa w Polsce obficie wydawano. (ar)

Пандемія та діяльність Союзу українців Підляшшя

Минає рік, відколи в Польщі виявлено перший випадок захворювання коронавірусною хворобою. Цей рік зміняв багато чого в нашому щоденному, нерідко й професійному житті, помінялося також наше релігійне та громадсько-культурне життя. Після року пандемії по-іншому виглядає діяльність організації національних меншин. Яким був пандемічний рік, коли глянемо на діяльність головної організації підляських українців, тобто Союзу українців Підляшшя? Напевно складним, але також багатим на нові ініціативи та різні форми їхньої реалізації.

Коли почалася пандемія та введено перші обмеження, всім здавалося, що ситуація буде короткочасною, та через кілька місяців люди зможуть вернутися до щоденної, допандемічної активності. Минув однак рік і виявляється, що ще далеко нам до нормальності.

Ситуацію дуже болісно відчували, зокрема, організації національних меншин, у тому числі й Союз українців Підляшшя, головна активність якого це організація культурних заходів та проекти для дітей і молоді.

– У березні, коли прийшла пандемія, ми не знали, що робити – зізнавалася **Марія Рижик**, заступниця голови Союзу українців Підляшшя. – Думали, все потриває місяць, та чекали з організацією заходів, які були заплановані на квітень або травень. На жаль, нічого не помінялося, було навіть гірше.

Влітку 2020 року вдалося провести в Загороді в Козликах «На Івана, на Купала. Літні зустрічі з українським фольклором». Більшість заходів упродовж останнього року проходило у гібридній або онлайн формі. Декламаторський конкурс «Українське слово»

З огляду на пандемію вже в березні 2020 року Союз українців Підляшшя мусив відкликати, між іншими, Воєводський декламаторський конкурс для дітей і молоді «Українське слово», згодом також Конкурс української пісні «З підляської криниці». У зв'язку з уведенням дистанційного навчання неможливими стали заходи для дітей і молоді.

Влітку ситуація дещо стабілізувалася та можливим стало повернення до деяких форм активності, хоча таких заходів, як багатотисячний фестиваль «На Івана, на Купала» у Дубичах Церковних, у форматі відомому майже чверть століття, все таки зробити не вдалось.

Проте з'явилися нові ідеї та нові заходи, як хоча б «Літні зустрічі з українським фольклором» у скансені «Загорода» в Козликах над Нарвою. Це було своєрідне продовження «На Івана, на Купала», проте в іншому місці та з іншою програмою – лекцією про підляські літні традиції, майстер-класами з квітами і рослинами як головним мотивом та концертом у виконанні ансамблів з Підляшшя і Варшави. А на закінчення – щоб символічно наві'язати до купальських святкувань – відбулося пускання вінків на Нарву.

Пом'якшення обмежень дозволило провести з більшим розмахом, бо з участю зірок фольксцени «Джерела – Українські традиції і трансформації» в Черемсі. Проте прийшла осінь, почалася друга хвиля коронавірусу, та треба було або припинити діяльність, або пошукати нових форм проведення культурних проєктів.

Останні місяці 2020 року виявилися для Союзу українців Підляшшя дуже активними та інтенсивними, однак переважали заходи, організовані в гібридній формі або онлайн. Перш за все, вдалося зорганізувати конкурси, що мали відбутися весною – декламаторський і співочий. Просто учасники вислали раніше матеріал (вчителі записали вірші дітей, та виконавці – пісні). Згодом зібралися комісії та оцінили виступи, присуджуючи перші місця.

Найбільший осінній захід Союзу українців Підляшшя це Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь». Щоправда в 2020 році вдалося його провести в реальному просторі та до того в кількох місцевостях регіону, але багато подій, у тому числі ювілей 25-ліття українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська-Підляського, слід бу-

ло відкликати з огляду на дуже динамічну ситуацію, пов'язану з вводом додаткових обмежень та щораз частішими випадками позитивних результатів тестів на коронавірус.

– Нам треба було звикнути до іншої форми функціонування і тішимось, що наші координатори справилися з організацією в нових умовах – підкреслювала Марія Рижик. – Очевидно, що краще, коли артисти виступають на сцені, що набагато більший ефект дає нормальне культурне життя, але й навіть у таких прикрих і важких обставинах можна знайти позитивні речі.

Позитивом було те, що пандемія змусила організаторів пошукати та навчитися нових форм реалізації проєктів, як хоча б ведення трансляції онлайн. Дякуючи тому всі заходи української організації стали ширше помітними у віртуальному просторі, перш за все в соціальних медіа.

Наприкінці року вдалося провести у гібридній формі ряд заходів для учнів, які вчаться української мови як рідної в школах Підляського воєводства. Це були зустрічі з народними творцями, конкурс колядок, віртуальні екскурсії, зустрічі з жінками з фольклорних колективів з Добриводи та Малинник тощо. Все проходило в рамках більшого проєкту «Майстеркласи української культури для дітей і молоді «До джерел».

Відбулися також онлайн концерти колядок у Вуорлі, Черемсі і Нурцю Станції. Вони притягнули доволі велику глядацьку аудиторію, навряд чи так багато людей змогло б подивитися виступи наших підляських колективів під час класичних концертів у будинках культури.

Звичайно, були й проєкти, на які пандемія не мала більшого

впливу. Це було видавання двомісячника «Над Бугом і Нарвою» та ведення передач українською мовою «Українське слово» в Радіо Ортодоксія.

У Новий рік Союз українців Підляшшя увійшов з новим досвідом. Хоча пандемічна ситуація ще довго не поміняється, організація продовжує діяльність, чого прикладом був хоча б проведений у лютому онлайн концерт колядок з участю виконавців українських пісень з Білостока, Більська Підляського і Гайнівки.

Яким буде цей рік? На певно складним, бо й багато подій

надалі доведеться проводити у форматі онлайн або у гібридній формі, з обмеженою кількістю глядачів. Шкода, бо цей рік є винятковим з огляду на багато ювілеїв, які заслужували б на ширшу промоцію та презентацію перед багаточисленною публікою. Це, перш за все, XXV Фестиваль «На Івана, на Купала» в Дубичах Церковних, XXX Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь», ювілей 25-річчя діяльності Українського фольклорного ансамблю «Гілочка» з Черемхи. До того доходить 30-ліття ви-

давання Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою».

Маймо надію, що хоч на деяких важливіших культурних заходах вдасться зустрітись в нормальних обставинах, бо ж культура мусить жити, та всім нам потрібен безпосередній з нею контакт – не за допомогою Фейсбука, але в безпосередньому зв'язку з артистами та зустрічами з людьми у філармонії, театрі, будинку культури чи сільській світлиці.

Людмила Лабович
фото авторки

**31 квітня 2021 року
розпочнеться Національний
перепис населення та
житлового фонду 2021**

Зайдіть на веб-сайт **spis.gov.pl** і візьміть участь
в перепису по інтернету

**Liczymy się
DLA POLSKI!**

GUS Narodowy Spis Powszechny
Ludności i Mieszkań 2021

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrońskiego

ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego

Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwin (redaktor naczelny)

Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ałła Matreńczyk, Anna Petrovska

Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka

Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka

Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57

e-mail: redakcja@przegladprawoslawnny.pl; www.przegladprawoslawnny.pl